

A man in a blue shirt is standing in a field of wheat, examining a stalk. The background is a clear blue sky. The foreground is filled with green wheat stalks.

Handläggarnas syn på tillsynen av livsmedel

2 oktober 2024

Na
NATURVETARNA

| Innehåll

3	Sammanfattning
4	Bakgrund och metod
5	Arbetsmiljö och arbetssituation
10	Bemötande under kontroller
13	Extern och intern påverkan
16	Kompetens och kompetensutveckling
19	Nuvarande kontrollorganisation
22	Naturvetarnas förslag

Sammanfattning

Handläggare inom livsmedelstillsyn har mycket olika förutsättningar att utföra sitt arbete. Det finns betydande utmaningar, särskilt för djurskyddsinspektörer och anställda på länsstyrelsen, som rapporterar om hög arbetsbelastning, underbemanning och små möjligheter till kompetensutveckling. Dessa utmaningar påverkar förmågan att nå uppsatta mål och bidrar till en känsla av otillräcklighet och stress. Med detta sagt upplever de flesta handläggare i livsmedelskedjan sin arbetssituation som positiv, med balans mellan arbetsuppgifter och resurser.

Bemötandet under kontrollerna upplevs generellt som bra, men återigen finns variationer beroende på typ av kontroll och om den är anmäld eller oanmäld. Möjligheten till EU-stöd verkar förbättra bemötandet vid fältkontroller. Kompetensutveckling är ett område med brister. Mer än var tionde anser att bristen på kompetensutveckling hindrar dem från att utföra arbetet på ett bra sätt. Detta är särskilt påtagligt för djurskyddsinspektörer och anställda på länsstyrelsen, där siffran runt 20 procent.

Den nuvarande kontrollorganisationen i Sverige fungerar relativt bra, men det finns utrymme för förbättringar i effektivitet och samordning mellan olika myndigheter. Efter samtal med Naturvetarnas lokala förtroendevalda föreslår vi att bemanningen på alla myndigheter bör säkerställas för att möjliggöra tid för utveckling, samverkan och återhämtning. Det finns anledning att analysera hur resursfördelningen och storleken på tillsynsmyndigheten påverkar förutsättningarna. Dessutom betonar vi vikten av praktisk nationell kompetensutveckling och ökad samverkan mellan myndigheterna för att skapa likvärdiga bedömningar och tydlighet gentemot företagen. Ett nationellt digitalt system skulle kunna effektivisera livsmedelstillsynen och förbättra arbetsmiljön, liksom en översyn av avgiftssystemet.

Bakgrund och metod

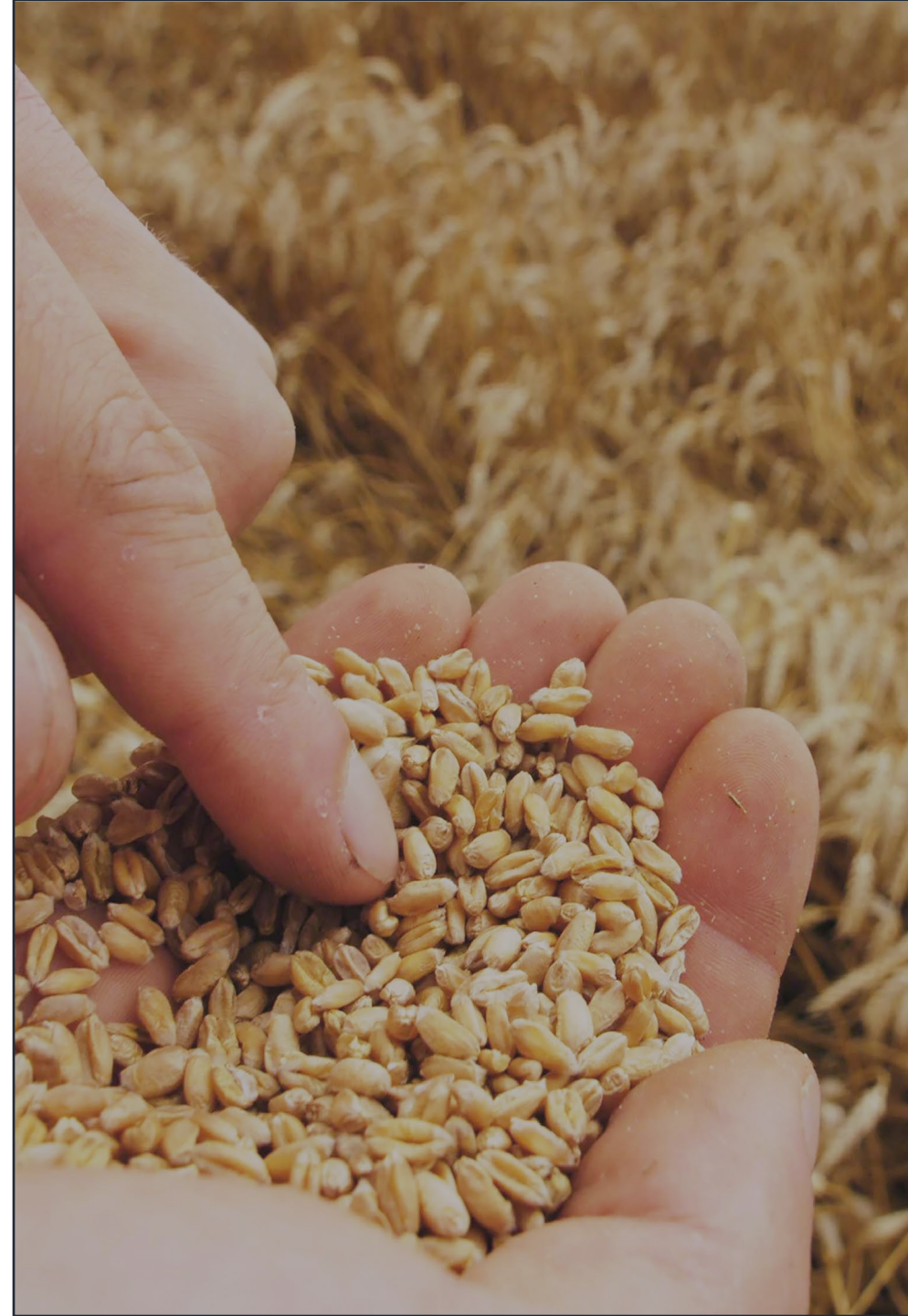
I december 2023 tillsatte regeringen en utredare för att se över kontroll, avgifter och finansiering i livsmedelskedjan. Målet med utredningen är att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan och skapa en mer effektiv kontrollstruktur. Detta ska bland annat göras genom att se över ändringar i ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter.

Med bakgrund till detta genomförde Naturvetarna en kartläggning av förutsättningarna för våra medlemmar som arbetar med kontroll inom livsmedelskedjan. I denna sammanställning presenteras resultat och slutsatser från en enkätundersökning samt dialogen med förbundets lokala förtroendevalda. Arbetet har letts av Naturvetarnas förbundssekreterare Marita Teräs.

Enkätundersökningen genomfördes under perioden 25 maj 2024 – 21 augusti 2024 och skickades ut till Naturvetarnas medlemmar som har någon av följande yrkestitlar: Livsmedelsinspektörer, livsmedelshandläggare, miljö- och hälsoskyddsinspektörer, miljö- och livsmedelshandläggare samt djurskyddsinspektörer. Totalt svarade 174 personer på enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 21 procent. Av de som startade enkäten arbetade 75 procent på kommuner, 23 procent länsstyrelser och 2 procent på Livsmedelsverket eller Jordbruksverket.

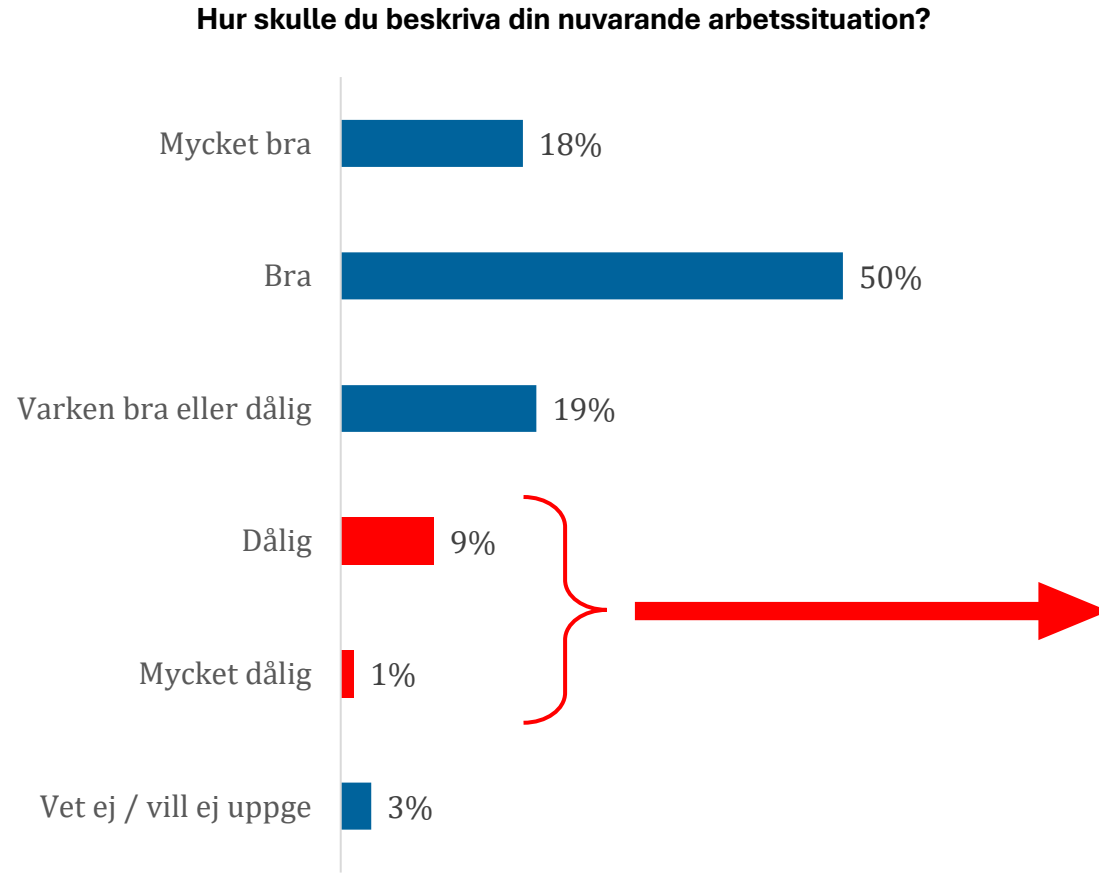

Arbetsmiljö och arbetssituation

Arbetsmiljö och arbetssituation

- 68 % upplever sin arbetssituation som bra eller mycket bra. Förutsättningar och arbetsbelastning varierar starkt mellan arbetsgivare och uppdrag.
- Arbetet påverkas av interna faktorer som ledarskap och resurser, samt externa faktorer som lagstiftning och samhällsförändringar. Resurser inom organisationen är den faktor som har störst inverkan, följt av ledarskap, politiska beslut och arbetsmiljö.
- 30 % upplever arbetsbelastningen som hög eller mycket hög. Inom djurskyddet rapporterar flera att de inte når de nationella målen.
- Större utmaning med arbetsbelastning för de som arbetar med fler olika typer av kontroller, olika lagstiftning, många deadlines och olika datasystem.
- Organiserad brottslighet och risken att bli uthängd i Sociala medier har ökat de anställdas utsatthet. Oro för bedrägeri kan göra det svårt att boka besök (fältkontrollanter).

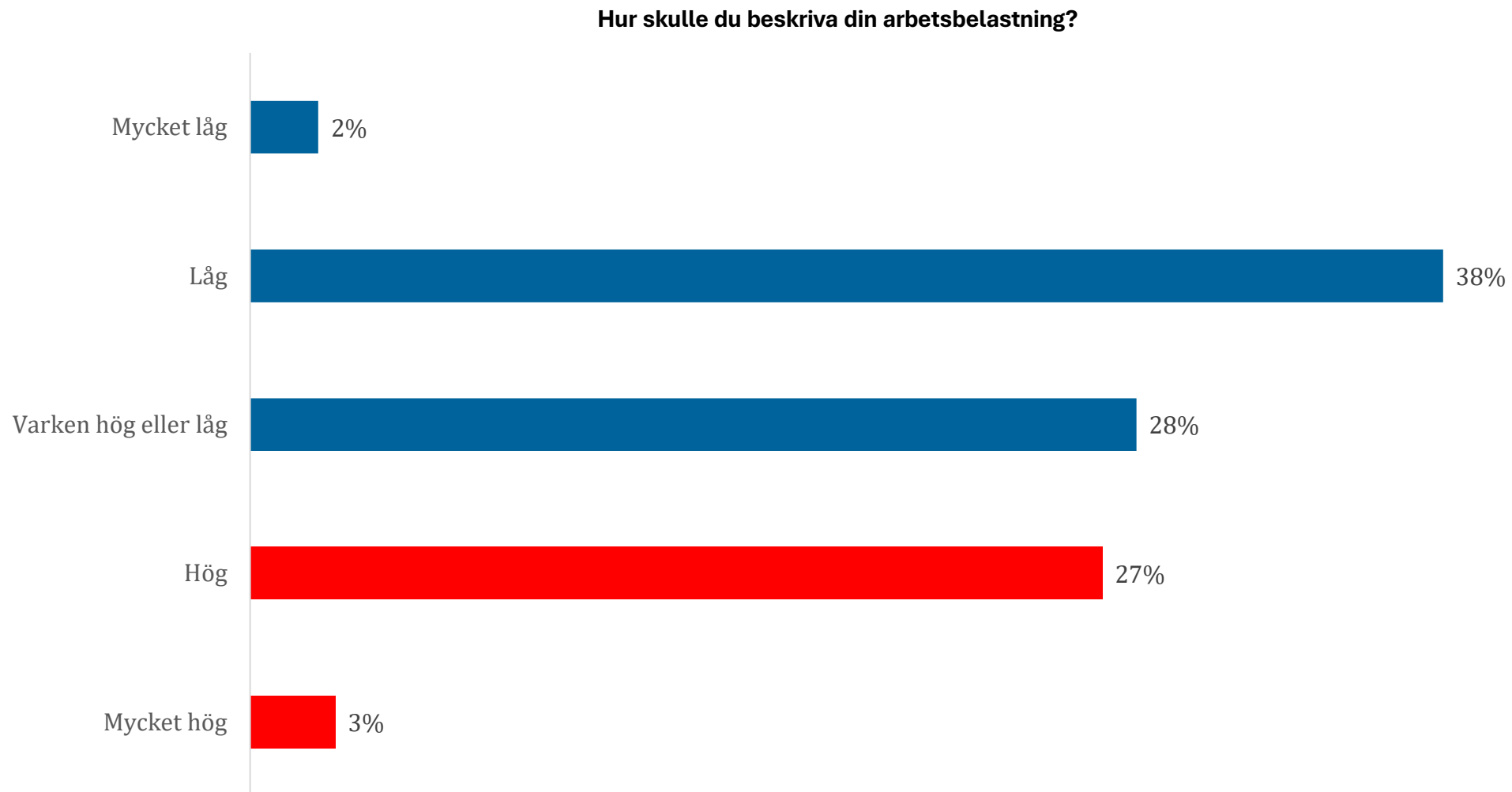
Majoriteten av medlemmarna upplever sin nuvarande arbetssituation som bra. Djurskyddsinspektörer och livsmedelsinspektörer tenderar att vara mindre positiva jämfört med andra yrkesgrupper. För de som upplever sin arbetssituation som mindre bra är underbemanning och hög arbetsbelastning de främsta orsakerna.

Varför är din nuvarande arbetssituation dålig?
Urval av svar

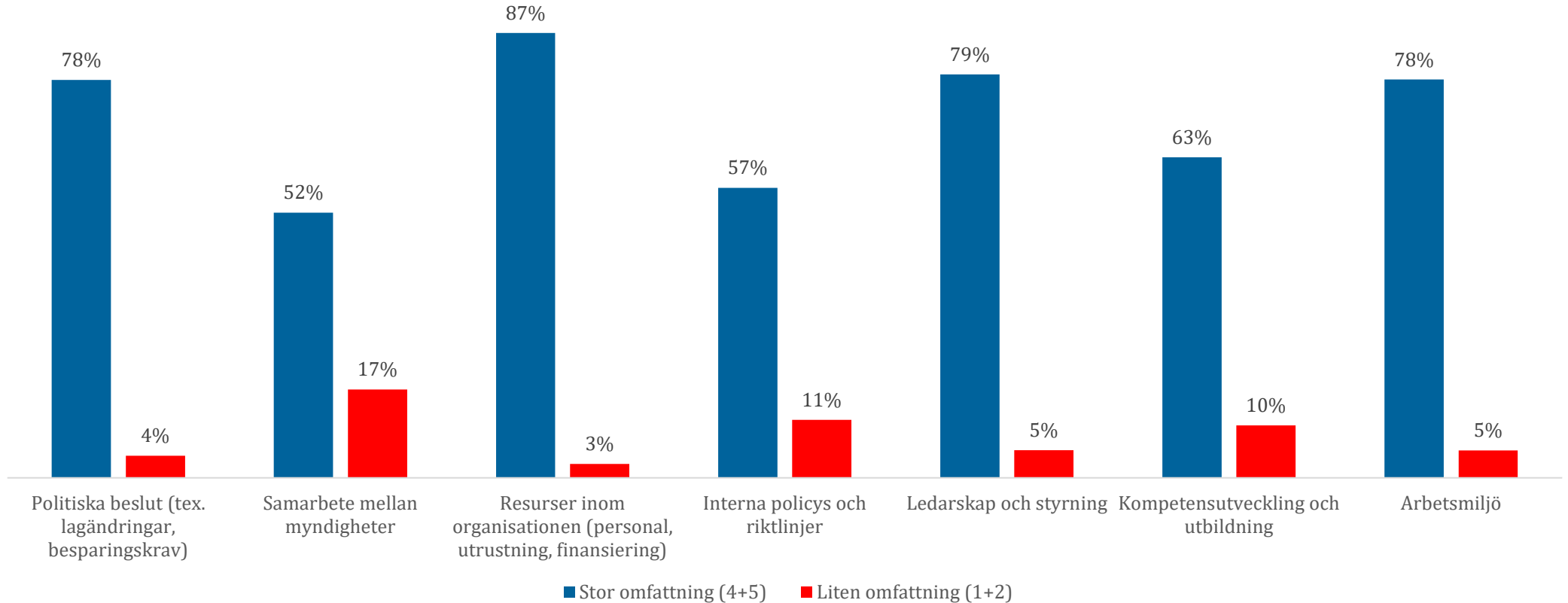
- Målen för högt satta och vi är underbemannade.
- Chef som inte har förankring i verkligheten och verksamheten
- Hög arbetsbelastning, lite personal.
- Dålig arbetsmiljö
- Orimlig arbetsbörda
- Bristfällig intern arbetsmiljö pga. omorganisation och ledning.
- Vi är för få och behöver därför prioritera väldigt hårt.
- Vi har slitit med underbemanning under flera år och det har bara blivit värre.
- Mycket fokus på att vi ska debitera tillräckligt med tid.
- Dålig kompetensutveckling, vi ska kunna mängder med olika lagar och regler
- Underbemannade
- För många och breda uppdrag utan att det finns förutsättningar att lösa ut samtliga.
- Dålig ledning/arbetsgivare, inget stöd i arbetet.
- För lite resurser. Extrem resursbrist
- Hög arbetsbelastning

Generellt upplever de flesta en rimlig arbetsbelastning och det är ovanligt att uppleva sin arbetsbelastning som mycket hög eller mycket låg. Djurskyddsinspektörer och medlemmar som jobbar på Länsstyrelsen utmärker sig negativt med nästan hälften som rapporterar hög arbetsbelastning.

Arbetet påverkas av både interna faktorer som ledarskap och resurser, samt externa faktorer som lagstiftning och samhällsförändringar. Resurser inom organisationen är den faktor som har störst påverkan, följt av ledarskapet, politiska beslut och arbetsmiljön.

I vilken omfattning upplever du att ditt arbete påverkas av följande?

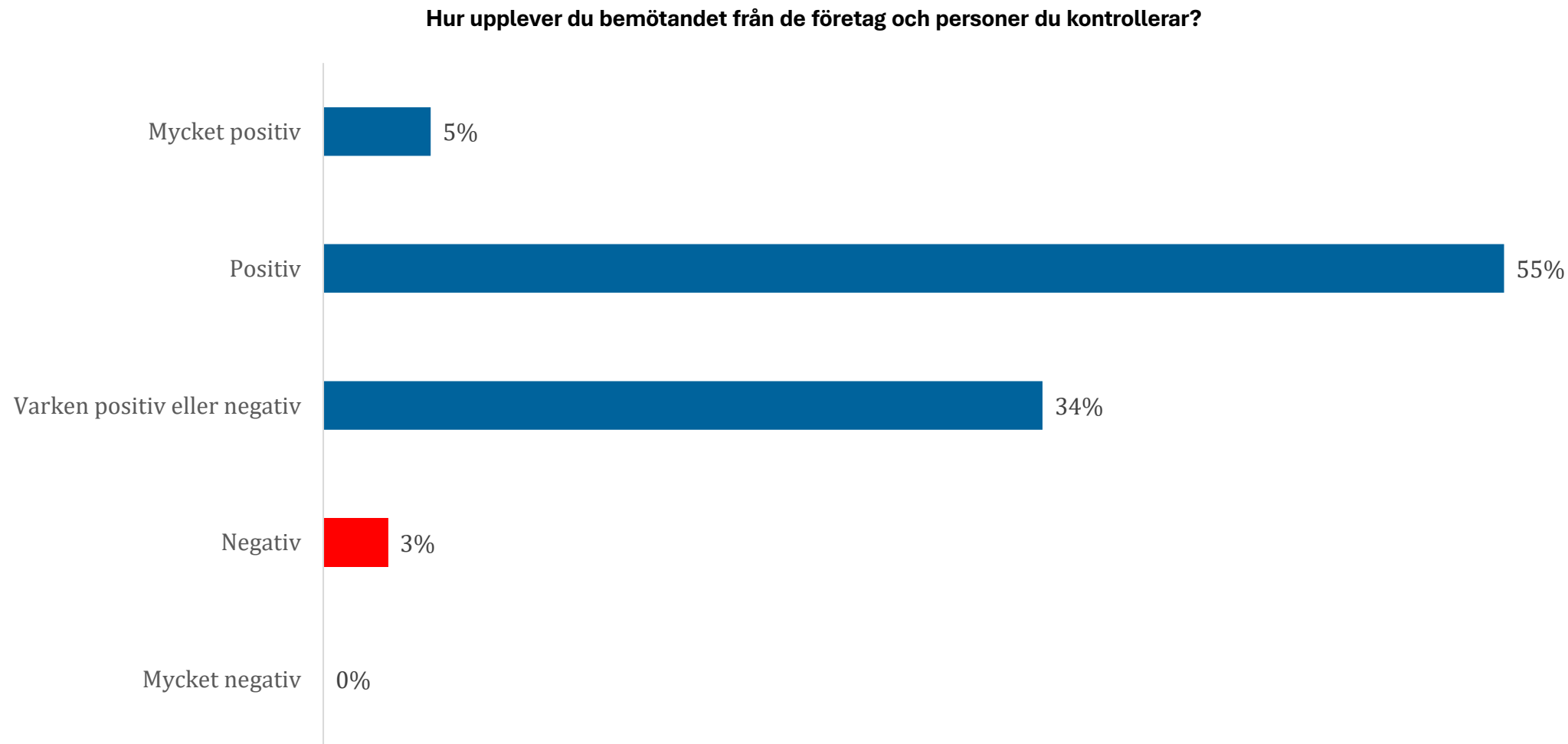

Bemötande vid kontroller

Bemötande vid kontroller

- Generellt upplevs bemötandet som bra.
- Även här finns skillnader mellan olika uppdrag och klart tuffast situation inom djurskyddet.
- Bättre vid anmälda kontroller, men oanmälda är nödvändiga.
- Problem kan uppstå om:
 - Förståelsen för varför kontrollen utförs brister
 - Det saknas tilltro till kontrollantens förmåga
 - Det är många instanser som kontroller samma dokumentation
 - Brister påtalas
- Avgiftssystemet påverkar handläggarnas arbetssituation på ett negativt sätt. För fältkontrollanter finns en morot i form av EU-stöd, vilket verkar göra bemötandet mer positivt.

6 av 10 medlemmar upplever bemötande under kontroller som positivt. Enbart en liten andel upplever bemötandet som negativt.

Extern och intern påverkan

”När jag började som miljöinspektör för 18 år sedan hände det väldigt sällan. Ett par gånger per år kanske. Nu händer det varje vecka, ibland varje dag.”

Citat om extern påverkan

Extern och intern påverkan

- Den externa påverkan har ökat. Allt ifrån ”hot” till vädjan, förhandling, gråt, osv.
- En mer målstyrd lagstiftning inom djurskyddet har gjort gränserna mer otydliga.
- Fältkontrollanterna samlar bara in data och fattar inte beslut så de är mindre utsatta för påverkan.
- Näringspolitiken påverkar i kommunerna där det händer att chefer och politiker vill göra avsteg från lagstiftningen. Det är inte vanligt men anmärkningsvärt.
- Ett aktivt arbete mot jäv finns på plats.

Kompetens och kompetensutveckling

”Det finns generellt inte utrymme för kompetensutveckling, varken tid eller finansiering.”

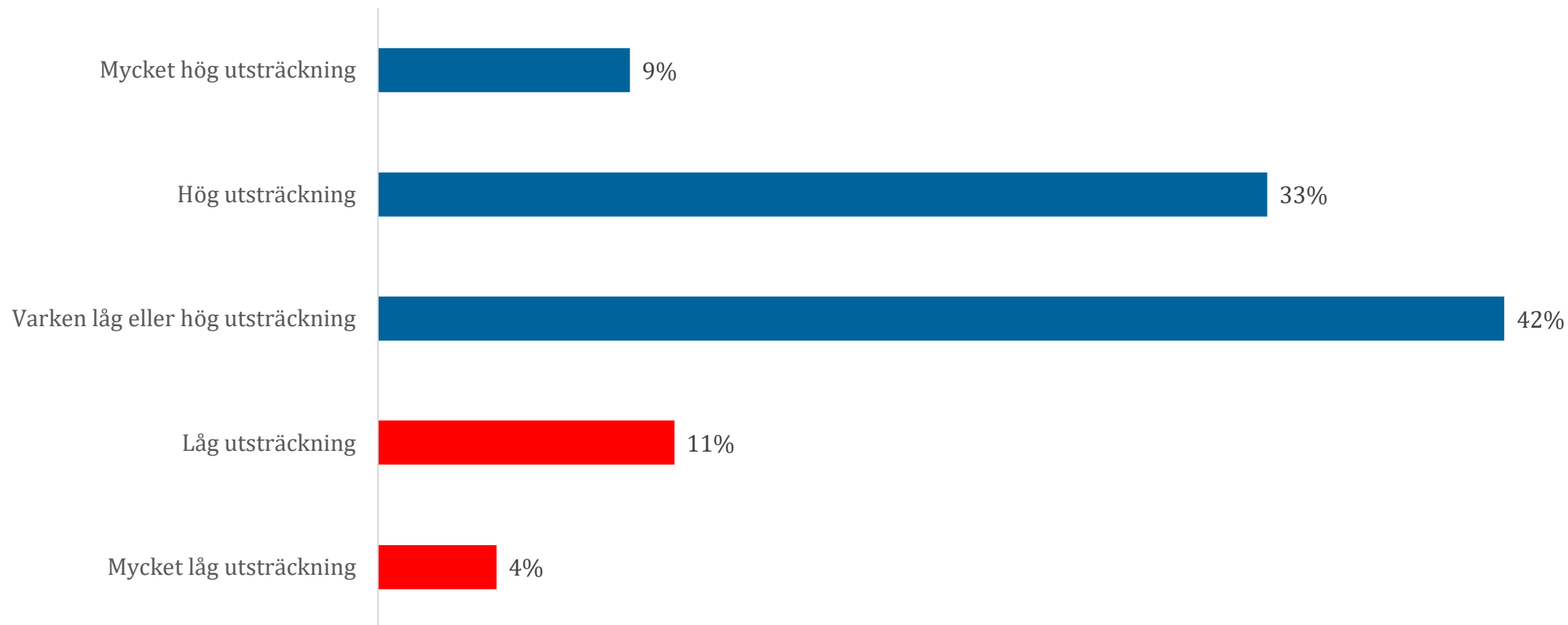
Citat från en djurskyddshandläggare

Kompetens och kompetensutveckling

- Mer än var tionde anser att bristen på kompetensutveckling hindrar dem från att utföra arbetet på ett bra sätt. Det finns stora skillnader mellan olika arbetsgivare. Bland djurskyddsinspektörer och anställda på länsstyrelsen är det fler som upplever en brist på kompetensutveckling.
- Nedskränkningarna har drabbat kompetensutvecklingen hårt.
- Gemensamma centrala utbildningar där alla kontrollanter går samma utbildningar är viktigt.
- Möjligheten att delta på EU-kommissionens utbildningar för kontrollanter inom livsmedelskedjan är god för Livsmedelsverkets personal, medan det är svårare för länsstyrelsens personal att få del av Sveriges platser.
- Inom djurskyddet pågår kompetensutveckling inom bedömning löpande för att uppnå större likriktning.
- Utbildning och träning i hantering av krissituation behövs.

15 procent anser att bristen på kompetensutveckling hindrar dem från att utföra arbetet på ett bra sätt. Resultaten visar stora variationer mellan olika sektorer, med särskilt hög andel (20%) bland djurskyddsinspektörer och anställda vid länsstyrelser.

I vilken utsträckning får du den kompetensutveckling som krävs för att du ska kunna utföra ditt arbete på ett bra sätt?

Nuvarande tillsynsorganisation

”Gemensamma system i Sverige för till exempel registrerade livsmedelsföretag skulle underlätta enormt. Som det är nu är gränserna mellan kommuner ett hinder för effektiv kontroll.”

Nuvarande tillsynsorganisation

Fördelar

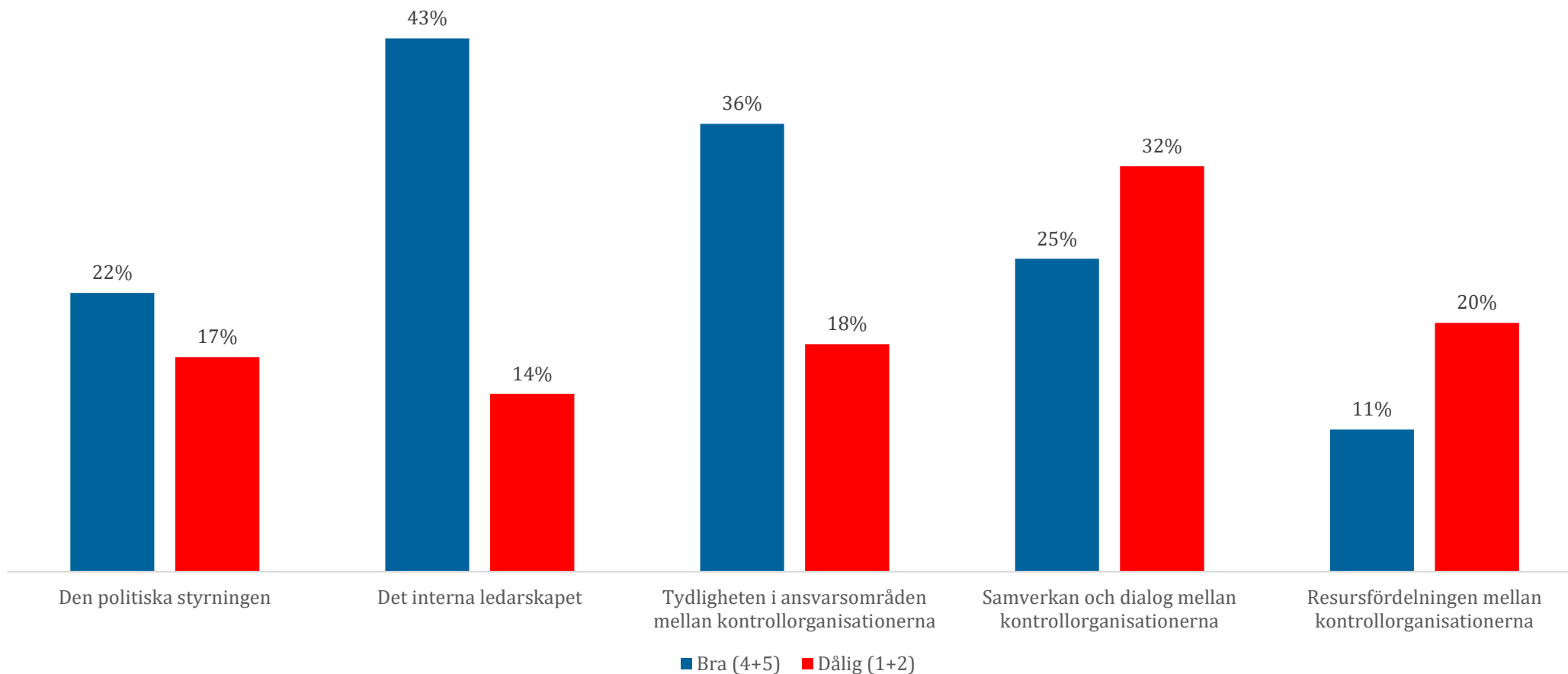
- Lokalkännedom
- På länsnivå är arbetslagen tillräckligt stora för att kunna hjälpas åt, specialisera sig och skapa samsyn med andra myndigheter.
- Inte självklart att samsynen ökar med mer centralisering. Samsyn kräver dialog oavsett organisation.

Nackdelar

- Livsmedelsverket och Jordbruksverket har svårt att hitta en gemensam linje och vägleder på olika sätt. Beror på att myndigheterna hanterar olika lagstiftning och rapporteringen sker på olika nivåer.
- Tillsynsmyndigheterna är inte fullt kalibrerade och informationsglapp förekommer.
- Bristande helhetssyn leder till dubbelarbete. Länsstyrelsens kontrollpersonal arbetar i nuläget i 6 olika datasystem som bara delvis är kopplade till varann.
- Ett och samma företag kan få kontroller från flera olika myndigheter vilket gör det svårare för företagaren att veta vem som kontrollerar vad och vem de ska kontakta i olika frågor. Utöver detta kan kontroller ske av externa organisationer (Arla, KRAV etc.).
- Med större närhet till företagens som kontrolleras ökar risken för påverkan.
- Överklagande tar för lång tid.

Den nuvarande tillsynsorganisationen upplevs fungera relativt bra. Men det finns utrymme för förbättringar i effektivitet, samordning och resursfördelning mellan olika myndigheter.

Hur väl fungerar den nuvarande kontrollorganisationen i Sverige när det gäller offentlig kontroll av livsmedel, foder och animaliska biprodukter?

Naturvetarnas förslag

- **Säkerställ att bemanningen på alla myndigheter ger tid för utveckling, samverkan och återhämtning. Analysera hur resursfördelningen och storleken på tillsynsmyndigheten påverkar handläggarnas förutsättningar att arbeta effektivt.**
- **Ställ krav på myndigheternas samverkan, för ökad likvärdighet i bedömningar och tydlighet gentemot företagen.**
- **Stärk möjligheten till praktisk nationell kompetensutveckling kring dokumentation, och bedömningar.**
- **Inför ett nationellt digitalt system för tillsynsmyndigheterna för ökad effektivitet och minskad arbetsbelastning.**
- **Undersök möjligheterna att skapa ett avgiftssystem som bidrar till en god arbetsmiljö och innehåller positiva incitament för företagen.**